

والفارسية المعتبرة في الاجوبة * وهذا الجيب من خير الامام عليه وعلى آله افضل
 التحية واكمل السلام والله تعالى اعلم بالصواب
 كتبه خادم الطلبة الحكيم محمد قدرت رسول الصوفي عفا الله عنه

مكتوب نموده فاضل لقيف ؛ صاحب تصانيف ؛
 شهير آفاق ؛ مولوی سید احمد مشتاق ضاعفت محبت

بازار الصبح والجراب الصبح موافق لعقائد اهل السنة والجماعة ومقبول عند ذوي
 البلاغة والصناعة * والمعرض خالف الجمهور من العلماء الاعلام * ودل عن الحق
 وما ل عن الدين الاسلام * لغو وباللغة حيث اعترض على القصيدة الصريحة
 النعية بالاولام خلاف الانصاف * وتبع طريق الحسد والعداوة وتقلد من الخضر
 والفساد بالاعتساف * ونسى الحديث الاثبات من الكفر من الاحاديث
 الصحيحة بلا توجيه * وصار مصداق من حفر بئر الاخيف قد وقع فيه *
 كتبه سید احمد مشتاق نور اللهی *

مسطور کرده عالم عرفی ؛ فاضل شریف عالم یقید

وقاری کی جو اللہ داد و بخشیدہ
 است در جواب - و این جواب
 دیننده مع کتب خطی از سید احمد
 علیه علی از افضل الصلوة و اجمل
 السلام ۱۲

۱۲
 سید احمد مشتاق
 این کتاب در جواب دست اول
 عقائد اهل سنت و جماعت است
 و برزیده و توفیق صاحبان
 و منسوخ و تخریفات خلاف کتب معتبره
 کتب اهل انجیل و انجیل
 و کتب اهل سنت و جماعت است
 و این کتاب تمام سوره های قرآن
 بخاری از وی - جائز و معتبر
 که در قصید و نثریه و بیجا
 خلاف انصاف - و بی روی
 نغز و حسد و دشمنی را
 تعلیم کرد و این کتاب در
 زین بابی و فرائض است
 است معجم الایضی

کتاب الفقیر الجاہل الدعویین العابدین المائل

شاه قاری
بن العابدین

رقم نووده جبرئیل فاضل نینل شمع شرع مصطفوی
مولوی حافظ غلام محی الدین صفوی برادر مولانا قاضی

ارضا علی خان مغفور و فرست موالا امیر

جواب اعتراضات صحیح است * حافظ غلام محی الدین الصفوی

سطیر کرده اورع الفضل افصح القراء صاعد معارج تکریم
مولوی حافظ محمد عبد الحکیم خطیب اول مسجد والا جاہی

بے تودوہ

هذا الرد على اعتراض المعترض الذي عترض على الفريدة
العربية المرقومة في نعت خاتم النبیین والمرسلین شفیق
المدینین سیدنا ومولانا محمد بن القائم مقام محمود ارجح
اللهم صل وسلم وبارک علی سیدنا وشفیعنا ومولانا محمد
علی الطیبین الطاهرین وصحبہ الما جیدین

۱۶

حاشیہ
اینجا در اعتراض
عترض کرد و بر خطیب
نوشته شد و در سوال
خاتم نبیا و رسولان
نزد ما صاحبان سرور
منزه ما صاحبان سرور
و صاحبان سرور و مقام
و شایسته است با خود ما
مؤمنان در حق آن
دو سلام در حق آن

در یاد آن شفیق

کشف حافظ غلام محی الدین المعروف به محمد عبد الحکیم

مسطور بنموده اقدم العابدین؛ اخطب الفاضلین؛
حبر ارشد؛ مولوی حافظ غلام احمد؛ خطیب ثانی مسی

والاحای و ام خارصه

هذا الرد العجیب النافع * الجامع لبدائع الصنائع * على اعتراضات العترض

على القصيدة النعتية البليغة من صحيح وحق

بذات ما كتبه غلام احمد غفر الله ذنوبه

بوجه

مرقوم ساخته فاضل اریب؛ عالم اویب؛ سعید کونین

مولوی حافظ میر تصدق حسین؛ شاگرد مولوی حافظ

قدرت علی مرحوم بنسبت ملک العلماء مغفوض ضاعف

اجاب هذا الغرير الدق * والخریف الحق * فهو حق بالقبول * ومطابق للفروع

والاصول * واحسن عند العلماء الفحول * * *

کتابخانه کپای آل سول الثقلین عبد عامی تصدق حسین

Handwritten marginalia in Persian/Urdu script, likely a library or collection note.

Handwritten marginalia in Persian/Urdu script, likely a library or collection note.

تصدقنا

عه

رسم نموده اجود القراء اسعد القضاة جبرهیم مولوی
حافظ محمد عبدالکریم امام مسجد امیر النساء کتبت موهبات

بذره الاجوبه صحیحه مقبوله * ایس لاجیان یشک فیها بعد التوجیه الصریح موافقا لاعتقاد

اہل السنۃ و بینا و العالوم المقولہ والمعقولہ
کتبه محمد عبدالکریم عنہ وعن اہلہ

الکرم
محمد عبدال

عه

مرقوم نموده جبر اویب واعظ اریب مابہر علوم مشہور
مولوی حافظ محمد عنوت تلمیذ مولانا جمال الدین احمد

مغفورہ و اوقم توفیقہ

لله هذه الاجوبه المعتبره * علی الاسولۃ الضعیفہ صحیحہ

معقولہ

کتبه معصیت لوث حافظ غلام محمد عنوت عفا الله عنہ

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين
الاجوبه صحیحہ مقبوله
ایس لاجیان یشک فیها
بعد التوجیه الصریح
موافقا لاعتقاد
اہل السنۃ و بینا
و العالوم المقولہ
و المعقولہ
کتبه محمد عبدالکریم
عنہ وعن اہلہ

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين
الاجوبه صحیحہ مقبوله
ایس لاجیان یشک فیها
بعد التوجیه الصریح
موافقا لاعتقاد
اہل السنۃ و بینا
و العالوم المقولہ
و المعقولہ
کتبه محمد عبدالکریم
عنہ وعن اہلہ

مختصره فاضل حادق، واقف حقائق، حمید وارین مولوی
حکیم محمود حسین شاگرد مولوی محمد جعفر تلمیذ مفتی یوسف علی خان صاحب

کثرت حذاقته

ما اجاب هذا القائل لرفع الشبهات المذكورة فهو صحيح
کتابه العبد العاصی محمود حسین مہکری عنہ

تحریر نموده صاحب جودت، جامع لیاقت، جبر اسعد
مولوی سید محمد شاگرد مولوی مفتی محمد تاج الدین صحت

مرحوم و فر اخصاص

المجیب نصیب سید محمد عفا اللہ عنہ

مکتوب ساخته طبیبین، فاضل حق گزین، حادق
بی مین مولوی حکیم سید حمید حسین، یعنی وفاتہ

بلا الذمہ الصبیح * حق مرئج * لاریب فیہ *

تسبہ خادم العلماء، حکیم سید حمید حسین
عفی عنہ

۲۲
کتاب جامع لیاقت و جبر اسعد
تحریر مولوی سید محمد حسین مہکری

۲۲
کتاب سید محمد شاگرد مولوی
محمد تاج الدین صحت

۲۲
کتاب سید حمید حسین
یعنی وفاتہ

صحة

نوشتہ آخت علماء باعتراف و فضلہ صاحب طبع سلیم

مولوی محمد ابراہیم زاد حجتہ

بذات و النافع المفید للطالب * المشتغل علی القنائع و البدائع و غرائب

المسائل و عجائب المطالب * الجامع لفوائد العلوم المنقولة و المعقولة * الدافع

لا اعتراضات المجهولة * الذی اللہ الفاضل الاریب المحقق * و البحر الاریب المدقق

المولوی محمد عبدالغنی خان بہادر * صانہ اللہ عن حسد الاقران و المعاصر * صحیح و

کتابہ خادم علماء دین مستقیم محمد ابراہیم عفا اللہ عنہ

ترقیم نوودہ عرفیہ کاملہ * تحریر فاضلہ کاشف علوم

دین * مولوی مفتی محمد جمال الدین * مفتی ضلع سلیم

مدت عطا و نعت

القصبۃ الفصیحۃ اللسی اشد بالحق الخری * و المدق الفقیہ النظیر * المولوی محمد عبد

الغنی خان بہادر المتخلص بالامر الذی ہوالامیر * فی شان سید المرسلین الاصفیاء

امام الایقادیہ * ہونبئی الذی شوقہ او تزل امیہ الانبیاء * شفع یوم الحساب * الخاتم

Handwritten marginal notes in Urdu script, including the number 20 at the top and various signatures and dates.

Handwritten notes at the bottom right corner of the page.

التفاخر؛ مولوی مفتی حاجی فضل علی خان بھاور زاد فضل

اجوبہ صدر الصدر کہ لاریب فیہا است حکم ننگان نیام و حسام و خاجر

دعوہ الصلیب و صلیب وارو

مفتی حاجی فضل علی خان بھاور صدر امین پیشین اضلاع سیدم و تلمچری

و کوڑیال و کلیکت و ترچاپلی وغیرہ

سطر کردہ اریب مخم؛ لیب کرتم؛ جبر لو ذعی؛ مولوی
شیخ محمد قاورری قاہری؛ واومت خلتم

ولله در هذا الناظم المادح و نظمه البديع * مع شرحه الواضح

الصحيح الرفيع * ولقد احسن واصاب * واستحق للاجرو

جزيل الثواب * عند الملك الوهاب * وعند الممدوح

مفتی حاجی فضل علی خان بھاور زاد فضل
اجوبہ صدر الصدر کہ لاریب فیہا است حکم ننگان نیام و حسام و خاجر
دعوہ الصلیب و صلیب وارو
مفتی حاجی فضل علی خان بھاور صدر امین پیشین اضلاع سیدم و تلمچری
و کوڑیال و کلیکت و ترچاپلی وغیرہ

مفتی حاجی فضل علی خان بھاور زاد فضل
اجوبہ صدر الصدر کہ لاریب فیہا است حکم ننگان نیام و حسام و خاجر
دعوہ الصلیب و صلیب وارو
مفتی حاجی فضل علی خان بھاور صدر امین پیشین اضلاع سیدم و تلمچری
و کوڑیال و کلیکت و ترچاپلی وغیرہ

صلوات الله وسلامه عليه تكاثرت المدائح في مدح
 لحد وعسى هو يجيبهم اذ النعل زلت ، فاركان الامر كذلك
 فلا يكثرث بمن تجاسر ، وتعصب وماتنا صرعه ومن طالع
 هذه الابيات وتامل معانيها ، يجدها مملوءة بجواهر المعاني
 وبدائع المثاني ، كما لا يخفى ، على من لراد في مسكته في
 هذا الفن والله يمدي من يشاء الى صراط مستقيم
 كتبه بحب خير البرية صلى الله عليه وسلم ومن
 يمدحه محمد بن ابي بكر القاهر في القادر
 الفنان الشافعي توطنا وطريقته وتعلما ومدحبا كان الله

له ولوالديه

عنه

نوشته فاضل جليل ، عالم نبيل ، الحرمي بالتكريم ، مولود
 حافظ ابراهيم شافعي فنان وفوت صدقته

هذه القصيدة البليغة الحميدة منسلة بلال الهمية
 من البلائع ، ومنزلة بجواهر السنية من الصنائع ، وشعر

بسیار استغفار ای رسول
 و بی نهایت و هم بخت
 یعنی در روز حساب پس
 حال چنین باشد بر اینکند
 شایع قصیده از کسب و باری
 کرد و تعصب نمود و باری
 خدا را و را بر هر که بر طاعت
 تا عیب بیایات ما در تامل
 کند و منبهای آن بیاید
 بر او و در هر جا که پیش
 بود بیکدیگر را در کسب و باری
 باشد در بین فن و خدای تعالی
 راه نایکسی را که خواهد
 بسوی راه راست

۲۹
 ابن قصیده
 شعر است بر باری
 از قافیه و در سبک
 بجا بود از صنایع و
 شرح

الصحيح الفصح للفاضل الخزيه المولوي محمد عبدالغني خان بهمن
 المتخلص بالامير جامع للعلوم والفنون * وخازن كاهي
 درمر المكنون * وما سمعنا في هذه الايام ناظرا فصيح الكلام
 مثله * وما رأينا في تلك البلدان شاعرا مغبوط الاقران
 نحوه * بارك الله تعالى في توسع صدره * وصعد
 معارج قدره * فنقول قد تجاسر المعترض واعتسف
 وما آمن النظر وانصف * نشحن كل العداوة قد
 ترجى انزالتها * الاعداء من عاداك من حسد * ونشبه
 حسيبه لله ان هذه الرسالة صحيحة لا شبهة فيها
 كنهه حافظ ابراهيم بن سليمان الشافعي
 الفنان غفر الله القوي المنان كما ولاسلافها

محرره صدر شريعت غرا امام طريقت بيضا اكرم
 علام زمان قاضي شاه نواز خان بامرت عظمة

قد صدقنا من مدراس هذا الرد المقبول * فوجدنا
 صحيحا جامع للعلوم موافقا للفرع والاصول

صحيح الفصح
 الفاضل الخزيه المولوي
 عبدالغني خان بهمن
 جامع العلوم والفنون
 وخازن كاهي
 درمر المكنون
 وما سمعنا في هذه
 الايام ناظرا فصيح
 الكلام مثله
 وما رأينا في تلك
 البلدان شاعرا
 مغبوط الاقران
 نحوه بارك الله
 تعالى في توسع
 صدره وصعد
 معارج قدره
 فنقول قد تجاسر
 المعترض واعتسف
 وما آمن النظر
 وانصف نشحن
 كل العداوة قد
 ترجى انزالتها
 الاعداء من عاداك
 من حسد ونشبه
 حسيبه لله ان هذه
 الرسالة صحيحة
 لا شبهة فيها
 كنهه حافظ
 ابراهيم بن
 سليمان الشافعي
 الفنان غفر
 الله القوي
 المنان كما ولاسلافها

عليه السلام

کتابه قاضی شاه نواز خان عفا الله عنه

۱۳

موسومہ مقتدای فضلاء و پیشوای علماء و مقبول بارگاہ
لم یزلی و مولوی مفتی کرم علی اوت کرستہ

ماقال المجیب موافق للحديث والكتاب و فری مختلف
عنه فهو مورد لشدة العتاب
کتابه العبد المذنب

۱۴

مرقومہ فاضل اکمل و عالم افضل و لائق التکریم و مولو
عبد الرحیم ضاعف قدره

مکتبہ
انجمن کتب و رسائل
طابعت حیدرآباد
۱۳۰۸
است۔ ۱۰۰
انسان بس کتب
تقریباً ۱۰۰

ما اجاب هذا الفاضل الجيب * التحرير المدق الاريب * حق
يسر كتبه عبد الرحيم مدرس غفر الله له

سطورة نخبه اهل فضيلت * زبدة علماء ملت * جبر
المعنى لوزعى * مولوى محمد حسن علوى مرشاد

جاء الحق وثره حق الباطل
كتبه خادم علماء دين مصطفى

للعلم

مكتوبه عارف حقائق * كاشف وقائق * اسعد
علماء دين * مولوى سعد الدين * اكثر سداوه

قد صرح ما ثبت في هذه الرساله

للعلم

مفزوه كاشف معقول * واقف منقول * صاحب
العز والتكفين * مولوى نظام الدين مر كماله

مكتوبه جواب وادب اهل فضل
كتبه وانا حق است

مكتوبه جبر
ياد حق دينت
باعت

مكتوبه جبر
بدرستين
ما ثبت شده در بين ساه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 كتاب العاصي محمد نظام الدين غفر الله له ولآلته
 * هذا هو الحق السبِين *

تسطير كروه عريف مكرم في تحرير مفتاح فاضل ا مجدد
 مولوي علي احمد داوم مجده

ذلك الحق لا شبهة فيه

تحرير نووده عالم مدقق فاضل محقق صاحب
 مناقب جلي مولوي ضاع علي تقي الكرامه

هذه الرسالة النافعة صحيحة
 العبد للعاصي رضا علي عني عنه

مقوم نووده معدن فضل مخزن عدل ماهر
 غوامض معنوي مولوي احسان علي دهلوي
 دام احسانه

بِذَلِكَ صَحِّحٌ وَحَقٌّ *

این کتاب حق است

این کتاب حق است

این کتاب از نفع است

این کتاب حق است

کتابخانه خادوم العلماء احسان العالی دہلی

مستطرد لائق التمجیل، الحرری بالتفضیل، جامع فضائل
باطنی و ظاہری، مولوی محمد فضل اللہ قادری زاو فضل

کتاب الراجی رحمۃ الباری محمد فضل اللہ قادری

للع

تخریر کردہ قرم مکرم، جبر محترم، مقبول کونین، مولوی
حیدر حسین، ضاعف وقارہ

ہذہ الاجوبۃ صحیحہ
حیدر حسین لاہور

بصر شادانی قصید لغت
شیر جوانہا فیض شرح
مکمل گلشن صنعت
اردو انشائی قطعہ

کتابخانه خادوم العلماء احسان العالی دہلی

کتابخانه خادوم العلماء احسان العالی دہلی

کتابخانه خادوم العلماء احسان العالی دہلی

عشر المرحان نظم که نور

عن داس لاجز علم الاظم

قطعه تاریخ شرح نظم گفت

نیز گردون تحقیق سخن

خان بیادریا عبد العنی که در دهر

تکرده زانوی خود پیشش بلین باغت

گفتا قصیده و نعت از فکر عالی خود

هر لفظ و معنی آن با آب و تاب چون

ثاقب بفکر سالش چون داشت سربازان

سال طبع رساله کرد در رم

حکیم بزم اعظم فصحا

خان عبد العنی عالی شان

نظم و نعت و صنعت بی نقطه

شرح آن نیز دلپذیر نوشت

گفت قدرت ز سال تا ماش

عذ نظمها الامیر فی المذبح

غار الا لواح غبیه الشرح

انکه زویر نور کف صائب

میر مهدی الحسینی ثاقب

کم در علوم مثلش استاد ما هر آمد

سبحان بکتب و چون طفل قاصد آمد

وصف کای طبعش بر خلق ظاهر آمد

از بحر طبع صافش در چشم ناظر آمد

گفتم جواب مثالی زین شرح ناور آمد

قدوه اهل فضل و صدیر کم

قدرت الله خان قدرت نام

که بفریم و ذکا شس نیت نظیر

کرد از فکر تیز خود تحریر

که بوصفش غمی توان تقصیر

ز لطافت پرست و شمع امیر

Decorative border with floral patterns and marginal text in various orientations.

کتاب نام نیکان بودی
 حاجت نیکان سبب این بودی
 سلطان جهان است این

سال ترتیب کتاب بازید
 عابدین با عادتش فرزند

گفت نهادش شهر مکتب
 عرف سلطانش میان شعر

آن امیریکه در اقلیم سخن
 در تقای شهر دین نظم نوشت

علم افزای بود خامسه او
 ساده از نقطه بطرز بود

گفتش ساده پرکار بجا است
 برده از راه خطا رشک بران

بسکه گردید ز صنعت مملو
 حاسدی چند گرفتند آهوی

خارج از حق دوستی دخل کرد
 چون رقم کرد جوابش بنویس

چار چاری زده اند این یک سو
 دستگاہی که عدوس زور و

چه جوابیکه سوادش ریزد
 کارالاس کند صفحه آن

خضم را سرمد بجام و به گلو
 با دل ریش خود به خو

سطر آن تیغ کشد بر خضم
 چو دلم خواست سزای گفت فلک

نقطه اش مشت زند بر رخ او
 شکنج جاندهمین مشت بگو

کشیدت در سلک تاریخ طبع
 سحاب در افشان نظم متین

گهرهای خشنده با صفا
 غلام محی الدین خان جا

چو عبد الغنی خان بخت نبوی

قصیده نوشته بتازی زبان

قاقیه تجزیه و تابد و بکر

آمده در نظر و رسم آما چو بکر

شکر حق این صورت انجام یافت

طبع من از فرحت آن کام یافت

سر خوشی از باوه مال لازم است

دل بر و این نشانه و لازم است

شدم این نامه گلزار رنگ

یافته زین صفت گلزار رنگ

نظم در اوصاف شسته ایشانش

بلکه پراز دور همه کاشانه شد

مطلع آن نایقه در شب برات

وز خط آن یافته هر شب برات

ماه و ش از مصرع آن نقطه

نفره اش از مطلع رونق طلا

شدم تشییع شک ارغام را

دل شده طوطی شکر خام را

طبع من از نایقه مشکین بود

مدرکه را نایقه مشک این بود

چشمه خور کوب و در زیر من

مخزن در کوب و در زیر من

چل همه وان کرده از احسان حق

دستخط و سکه در اعلان حق

سفته نه در قاقیه سنجان چهار

بل پی سن بخت گنج آن چهار

آینه از طلعت آن سنگ طبع

چو شد از صورت آن رنگ طبع

انجمن افروزی یاران نو

انتر بهر روزی یاران نو

وصف دعوی ظفر آگین امیر

کو عدوی کم هست از کینه میر

قصیده
 که در این شعر از غایت خفا در بیان
 با این صنایع و تشبیه و تمثیل
 و در قافیه و بحر و سجع
 بروزن سقلمن
 قاطن خوانند از بحر
 موعی کوفت بهشت
 و اگر بر وزن قاطن
 قاطن قاطن خوانند
 از بحر مدی
 حذف باشد و معنی
 اجتماع این صنایع
 بر کتب سنجان و قافیه
 بین بود است
 اشاره است
 بسوی نظم قصیده
 شعبان
 این اشعار است
 این کتاب بطریق
 انجمن افروز اجاب
 گردید

منت

